

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.8.2.11>

UKRAIŃSKA PARTIA RADYKALNA W KAMPANII WYBORCZEJ W 1911 ROKU W RADY PAŃSTWA MONARCHII AUSTRO-WĘGIERSKIEJ

Hanna Paska

*aspirantka na kierunku 032 „Historia i archeologia”
Uczelni Publicznej „Podkarpacki Uniwersytet Narodowy imienia Wasyla Stefanika”
(Iwano-Frankiwsk, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0003-3485-5392
hannapaska@i.ua*

Andrii Korolko

*kandydat nauk historycznych,
docent Katedry Historii Ukrainy i Metodyki Nauczania Historii Uczelni Publicznej
„Podkarpacki Uniwersytet Narodowy imienia Wasyla Stefanika” (Iwano-Frankiwsk, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0001-7435-5806
andrii.korolko@gmail.com*

Adnotacja. W roku 1911 odbyły się ostatnie w historii monarchii austro-węgierskiej wybory do Reichsratu, które po raz drugi odbyły się na mocy nowego prawa wyborczego. Aktywnym udziałem w tych wyborach wyróżniła się Ukraińska Partia Radykalna (UPR), która wysuwała swoich kandydatów w ośmiu okręgach Galicji Wschodniej. Głównymi formami kampanii wyborczej radykałów były organizacja wiec ludowych i wydawanie gazety „Głos Obywatelski”. W swoim programie politycznym UPR opierała się na chłopstwie i inteligencji wiejskiej. W czasie wyborów w 1911 r. nastąpił niewielki spadek popularności UPR, co było spowodowane nieporozumieniami wewnątrzpartyjnymi, trudnościami finansowymi. W wyniku wyborów UPR z rdzeniem wyborczym 8,5% wyborców kraju była drugą najbardziej wpływową ukraińską siłą polityczną Galicji Wschodniej po Ukraińskiej Partii Narodowo-Demokratycznej (UPND). Podstawą metodologiczną artykułu były zasady obiektywizmu, historyzmu, różnorodności bazy źródłowej. W pracy wykorzystano metody analizy i syntezy, metody problematyczno-chronologiczne, biograficzne, prosopograficzne do badania życia i działalności postaci historycznej, metodę wewnętrzną krytyki źródeł.

Słowa kluczowe: Ukraińska Partia Radykalna, Rada Państwa, wiejskie okręgi wyborcze, Galicja Wschodnia, „Głos Obywatelski”.

UKRAINIAN RADICAL PARTY IN THE 1911 ELECTION CAMPAIGN TO THE REICHSRAT OF THE AUSTRO-HUNGARIAN MONARCHY

Hanna Paska

*Postgraduate Student in the specialty 032 “History and Archeology” of the State Higher Educational
Institution “Vasyl Stefanyk Precarpathian National University” (Ivano-Frankivsk, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0003-3485-5392
hannapaska@i.ua*

Andrii Korolko

*PhD (History), Associate Professor of the Department of History of Ukraine and Methods of Teaching
History of the State Higher Educational Institution “Vasyl Stefanyk Precarpathian National University”
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0001-7435-5806
andrii.korolko@gmail.com*

Abstract. In 1911, the last elections to the Reichsrat in the history of the Austro-Hungarian monarchy took place for the second time under the new electoral law. The Ukrainian Radical Party (URP) took an active part in these elections, nominating its candidates in eight constituencies in Eastern Galicia. The main forms of pre-election agitation of the radicals were the organization of people's councils and the publication of the newspaper “Public Voice”. In its political program, the URP relied on the peasantry and the rural intelligentsia. During the 1911 elections, there was a slight decrease in the popularity of the URP, which was caused by intra-party misunderstandings and financial difficulties. According to the election results, the URP with an electoral core of 8.5% of the region's voters was the second most influential Ukrainian political force in Eastern Galicia after the Ukrainian National Democratic Party (UNDP). The methodological basis of the article was the principles of objectivity, historicism, diversity of the source base. The methods of analysis

and synthesis, problem-chronological, biographical, prosopographic methods for studying the life and work of a historical figure, the method of internal critique of sources are used in the work.

Key words: Ukrainian Radical Party, State Council, rural constituencies, Eastern Galicia, "Public Voice".

УКРАЇНЬСЬКА РАДИКАЛЬНА ПАРТІЯ У ВИБОРЧІЙ КАМПАНІЇ 1911 РОКУ ДО РЕЙХСРАТУ АВСТРО-УГОРСЬКОЇ МОНАРХІЇ

Ганна Паска

аспірантка за спеціальністю 032 «Історія та археологія»

*Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника» (Івано-Франківськ, Україна)*

ORCID ID: 0000-0003-3485-5392

hanpaska@i.ua

Андрій Королько

кандидат історичних наук,

доцент кафедри історії України і методики викладання історії

*Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника» (Івано-Франківськ, Україна)*

ORCID ID: 0000-0001-7435-5806

andrii.korolko@gmail.com

Анотація. У 1911 р. відбулися останні в історії Австро-Угорської монархії вибори до Рейхсрату, що вдруге відбувалися за новим виборчим законом. Активною участю в цих виборах позначилася Українська радикальна партія (УРП), яка висувала своїх кандидатів у восьми округах Східної Галичини. Основними формами передвиборчої агітації радикалів були організація народних віч та випуск газети «Громадський голос». У своїй політичній програмі УРП спиралася на селянство та сільську інтелігенцію. Під час виборів 1911 р. спостерігалось незначне зменшення популярності УРП, що було спричинено внутріпартійними непорозуміннями, фінансовими труднощами. За результатами виборів УРП з електоральним ядром 8,5% виборців краю була другою за впливовістю українською політичною силою Східної Галичини після Української національно-демократичної партії (УНДП). Методологічною основою статті слугували принципи об'єктивності, історизму, різноманітності джерельної бази. У роботі використано методи аналізу і синтезу, проблемно-хронологічний, біографічний, просопографічний методи для вивчення життя та діяльності історичної постаті, метод внутрішньої критики джерел.

Ключові слова: Українська радикальна партія, Державна Рада, сільські виборчі округи, Східна Галичина, «Громадський голос».

Вступ. Українська радикальна партія (далі – УРП) – перша у Східній Галичині українська політична партія європейського зразка – була однією з найбільш впливових сил у краї на початку ХХ ст. В історичній науці не до кінця дослідженою проблемою залишається участь УРП у виборчій кампанії до нижньої палати австрійського Рейхсрату (Державної Ради) 1911 р. Ця кампанія проводилася на основі нового виборчого закону, ухваленого в Австро-Угорській монархії у січні 1907 р. На особливу увагу заслуговує характеристика основних форм і змісту ведення радикалами вказаної передвиборчої кампанії, а також проблема взаємовідносин з іншими українськими партіями під час цих виборів.

Окремі аспекти вивчення участі УРП або окремих її членів у виборчій кампанії 1911 р. знайшли своє відображення у працях українських дослідників, а саме Олексія Сухого, Андрія Королька, Анжеліки Баран, Юрія Яковлева, Юрія Михальського, Лідії Федик, серед зарубіжних – Ришарда Томчика, Гаральда Біндера. Велика кількість матеріалів із досліджуваної проблематики міститься в тогочасній газетній періодиці, а саме: часописі УРП «Громадський голос», газетах Української національно-демократичної партії (далі – УНДП) «Діло» і «Свобода» та спогадах члена УРП Івана Макуха.

Метою статті є комплексний аналіз участі УРП у виборчій кампанії 1911 р. до австрійського Рейхсрату, яка проводилася на основі загального виборчого права.

Основна частина. Виборча кампанія 1911 р. була спричинена парламентською кризою та національними суперечностями, в результаті яких Державна Рада не змогла ухвалити низку необхідних законопроектів. У березні 1911 р. імператор Франц-Йосиф I оголосив про розпуск нижньої Палати Послів. У цій ситуації українські політичні сили, серед яких і УРП, розпочали підготовку до нових виборів. На підставі нового виборчого закону 1907 р. на території Східної Галичини було утворено 34 міських одномандатних та 36 сільських двомандатних виборчих округів. В останніх для проходження депутата більшості необхідно було отримати 51% голосів виборців, своєю чергою для обрання другого депутата меншості вимагалось 26% голосів. Повторне голосування могло відбутися в таких випадках: якщо під час першого туру виборів один кандидат отримав 51% голосів, а другий не отримав 26%; якщо в першому голосуванні жоден із послів не отримав 51% і 26% виборчих голосів; якщо перший кандидат не отримав 51% голосів, тоді не

міг бути вибраним і другий депутат, хоча б він і отримав 26% голосів виборців. Такий принцип виборчого права був введений тільки у Східній Галичині та значно обмежував шанси українців на рівноправну участь у виборчих перегонах порівняно з іншими народами, що населяли імперію (Макух, 2001: 52; Баран, 2014: 56; Паска, 2017: 343–344; Паска, 2019: 69; Федик, 2018: 56–57).

Другого квітня 1911 р. у м. Львові відбулося засідання Головного Проводу УРП, на якому було вирішено розпочати передвиборчу агітацію й оприлюднити відозву до населення краю із закликом підтримати партію під час виборів. Відповідне звернення під назвою «Відозва до наших селян виборців!» було опубліковано в газеті «Громадський голос» за 5 квітня 1911 р. Під цим документом залишили свої підписи члени партії Микола Лагодинський, Лев Бачинський, Кирило Трильовський, Василь Стефаник, Северин Данилович, Іван Макух, Михайло Павлик, Павло Думка, Іван Сандуляк, Михайло Олійник, Михайло Яцків та Лесь Мартович. У цьому повідомленні подавалася інформація про причини розпуску Палати Послів та коротка характеристика депутатської праці радикалів у 1907–1911 рр. УРП закликала населення краю віддавати свої голоси за радикалів задля отримання якомога більшої кількості місць у вищому законодавчому органі монархії (Відозва до наших селян виборців! 1911: 1; Засідане тіснійшого Заряду..., 1911: 2; Королько, 2014: 80; Яковлев, 2014: 76).

П'ятнадцятого квітня 1911 р. у м. Станиславові відбулася нарада УРП, на якій було узгоджено список кандидатів у депутати. Так, у сільських виборчих округах № 55 (Войнилів, Долина, Рожнятів, Калуш, Надвірна, Делятин, Солотвин; далі – округ № 55) кандидатом призначено голову партії (з грудня 1910 р.) М. Лагодинського (заступником – Дмитра Клюфінського), № 56 (Печеніжин, Коломия, Жаб'є (нині смт Верховина Івано-Франківської обл.), Кути, Косів, Яблунів, Заболотів, Гвіздець, Отинія; далі – округ № 56) – К. Трильовського (заступником Семена Валіхновського) і Павла Лаврука (заступником Юрія Мельничука), № 58 (Борщів, Заліщики, Городенка, Снятин, Тлусте (нині смт Товсте Чортківського р-ну Тернопільської обл.), Мельниця (нині смт Мельниця-Подільська Чортківського р-ну); далі – округ № 58) – В. Стефаника (заступником – Івана Радуляка), № 59 (Станиславів, Тисмениця, Богородчани, Золотий Потік, Обертин, Товмач, Галич; далі – округ № 59) – Л. Бачинського (заступником Мартина Королюка), № 64 (Львів, Винники, Ширець, Городок; далі – округ 64) – Л. Мартовича, № 65 (Сокаль, Броди, Радехів, Зборів, Мости Великі, Залізці, Лопатин; далі – округ 65) – С. Даниловича (заступником Олексу Винниківіва). Пізніше у окрузі № 60 (Бучач, Підгайці, Монастирська, Вишнівчик; далі – округ 60) було висунуто кандидатуру Івана Твердохліба, в окрузі № 68 (Козова, Тернопіль, Збараж, Нове Село; далі – округ 68) – Л. Бачинського, а його заступником призначено І. Макуха. Порівняно із 1907 р. кількість виборчих округів, у яких було висунуто кандидатуру від УРП, зросла з трьох до восьми. Однак збільшення кількості кандидатів у депутати вимагало активізації партійних сил і ресурсів (Наші радикальні кандидатури, 1911: 5; Радикальні кандидатури, 1911: 1; Паска, 2019: 79; Tomczyk, 2007: 509).

У своїй передвиборчій політичній програмі УРП проголосила курс на досягнення в майбутньому самостійності українських земель, запровадження соціалізму і цілковите усунення капіталістичного ладу, перехід поміщицьких земель у користування сільських громад, право голосу для жінок, вільний доступ до здобуття освіти для усіх верств населення. У військовій сфері УРП висунула вимоги ліквідації імперської армії та створення народного ополчення для оборони краю. Можливі міждержавні конфлікти радикали пропонували вирішувати шляхом переговорів без застосування військової сили. Радикали прагнули добитися повної свободи віросповідання та самостійності громад у виборі священнослужителів (Радикальна – національно-демократична програма, 1911: 1; Радикальна – національно-демократична програма, 1911: 3–4; Данилович, 8.05.1911: 1; Данилович, 8.06.1911: 2–4).

Для УРП ця передвиборча кампанія супроводжувалася проведенням багатолюдних народних зібрань, на яких кандидати в депутати ознайомлювали населення зі своїми виборчими гаслами. В одній із заміток, розміщеної у газеті «Громадський голос», УРП закликала своїх прибічників приділяти особливу увагу веденню саме такої форми агітації. «Нехай весь наш край зашумить вічами!» – стверджувалося в часописі (Берім ся до виборчої боротьби! 1911: 2).

На основі матеріалів часопису «Громадський голос» було прослідковано кількість організованих радикалами народних зібрань. Про підтримку на вічах І. Твердохліба і Л. Мартовича в округах № 60 і 64 відповідно нами виявлено найменше інформації. Близько десяти віч було проведено на підтримку К. Трильовського і П. Лаврука в окрузі № 56. Схожа ситуація спостерігалася і в окрузі № 58, де кандидатом у депутати був В. Стефаник. Діючий керівник радикалів М. Лагодинський в окрузі № 55 здобув визнання на 15 народних зібраннях. Найбільше віч було організовано на підтримку Л. Бачинського і С. Даниловича відповідно у виборчих округах № 59 і 65 (більше тридцяти в кожному) (3 виборчого руху, 20.04.1911: 2–3; 3 виборчого руху, 27.04.1911: 5; 3 виборчого руху, 1.05.1911: 2; 3 виборчого руху, 8.05.1911: 1–3; 3 виборчого руху, 18.05.1911: 4–5; 3 виборчого руху, 25.05.1911: 4–5; 3 виборчого руху, 8.06.1911: 7; 3 виборчого руху, 12.06.1911: 4; 3 виборчого руху, 14.06.1911: 2–5; 3 виборчого руху, 21.06.1911: 4).

Під час виборів Християнсько-суспільний союз, очолюваний Олександром Барвінським, і галицькі русофіли виступили в блоці з польськими політичними силами (Баран, 2013: 113). Найвпливовіші українські галицькі партії УНДП та УРП не змогли досягнути між собою компромісу. Натомість радикали змогли порозумітися з Українською соціал-демократичною партією (далі – УСДП) та розпочали з ними спільну передвиборчу кампанію. Так, в окрузі № 70 (Скалат, Підволочиськ, Копичинці, Гусятин) радикали агітували соціал-демократа Володимира Темницького, опонентом якого був націонал-демократ Михайло Петрицький.

(З виборчого руху, 18.05.1911: 3–4). Також у виборчому окрузі № 68 радикал Л. Бачинський 14 червня 1911 р. зняв свою кандидатуру на користь члена УСДП Яцка Остапчука (З виборчого руху, 21.06.1911: 4).

Відсутність взаєморозуміння між УРП і УНДП призвело до суперечностей при узгодженні кандидатур у виборчому окрузі № 56. Кандидатами від УРП були обрані К. Трильовський і П. Лаврук. Націонал-демократи не підтримали таке рішення радикалів і поставили в цьому окрузі свого претендента – Захара Скварка. У газетах «Свобода» і «Діло» було опубліковано серію критичних заміток і статей, спрямованих проти П. Лаврука. Стверджувалося, що на одному з віч радикал нібито заявляв, що українцям не потрібно добиватися відкриття в м. Львові українського університету. Для націонал-демократів це стало свідченням «великої політичної незрілості». На їхню думку, селянин не міг бути обраний депутатом через незнання німецької мови та відсутність належної освіти. Своєю чергою на сторінках часопису «Громадський голос» стверджувалося, що УНДП у такий спосіб намагається не допустити проходження до Державної Ради представника селянського стану. У цій ситуації УРП закликала населення не віддавати своїх голосів З. Скварку, а підтримувати кандидатів К. Трильовського і П. Лаврука (Радикальний кандидат, 1911: 5; Виборчий рух, 02.06.1911: 7; Чи посол може бути невчений? 1911: 2; Новинки, 1911: 6).

Подібні непорозуміння спостерігалися у виборчому окрузі № 59, де кандидатом у депутати від УРП був Л. Бачинський, а від УНДП – Є. Левицький. Націонал-демократи вимагали від Л. Бачинського припинити проведення ним передвиборчої агітації в Богородчанському повіті, який, на їхню думку, мав перебувати тільки у преференції націонал-демократів (Виборчий рух, 08.06.1911: 4). Також обидві партії не змогли дійти згоди в питанні висунення кандидатів у окрузі № 64. Претендентами-українцями тут були призначені колишній посол до Рейхсрату, націонал-демократ Йосип Фолис і член УСДП Микола Ганкевич. Своєю чергою УРП висунула третього кандидата – Л. Мартовича. На переконання радикалів, Й. Фолис не користувався в суспільстві високим авторитетом і тому отримання ним депутатського мандату було під великим сумнівом. Однак через тиск зі сторони польського кандидата Давида Абрагамовича, а також із метою запобігання розпорошенню голосів виборців Л. Мартович зняв свою кандидатуру на користь інших претендентів-українців. Також перед першим туром виборів І. Твердохліб в окрузі № 60 теж вирішив вийти з виборчого змагання на користь представника УНДП В'ячеслава Будзиновського (Про наші кандидатури, 1911: 2; По першій голосованню, 1911: 2; Королько, Яковлев, 2014: 45).

Вибори до вищого законодавчого органу Австро-Угорської монархії у 19 сільських виборчих округах Східної Галичини були проведені в три етапи – 19, 26 червня і 3 липня 1911 р. За їх результатами в окрузі № 55 депутатом більшості став націонал-демократ Юліан Романчук, який у третьому турі голосування набрав 14 802 голоси. Депутатом меншості обраний радикал М. Лагодинський, за якого віддали свої голоси 13 722 виборці. Під час голосування була загроза втратити мандат голови УРП на користь поляка Яна Заранського, який одержав на 1375 голосів менше ніж М. Лагодинський. Найкращі результати виборів УРП здобула в окрузі № 56. Тут у ході трьох турів голосування перемогу отримали одразу два радикали – К. Трильовський (14 600 голосів) і П. Лаврук (12 657 голосів). Однак через досить значну підтримку польського кандидата Алоїза Свободи, який у першому турі голосування випереджав П. Лаврука, залишалася небезпека втратити один український мандат. У цій ситуації націонал-демократи перед третім голосуванням закликали виборців З. Скварка віддати свої голоси П. Лавруку. У виборчому окрузі № 58 депутатом більшості був обраний націонал-демократ Теофіл Окуневський (17 967 голосів), а депутатом меншості – представник УРП В. Стефанік (12 767 голосів). Як і в двох попередніх округах мандат радикала перебував під загрозою втрати на користь пропольського кандидата Марціна Каліщака. У цій ситуації після оприлюднення результатів виборів першого туру газета «Діло» закликала виборців Т. Окуневського віддати для В. Стефаніка 600 голосів. Внаслідок виборів в окрузі № 59, як і в 1907 р., перемогу здобули радикал Л. Бачинський і націонал-демократ Є. Левицький. Представник УРП був обраний депутатом більшості та одержав 15 637 голосів, а депутат меншості Є. Левицький отримав на 262 голоси менше. Внаслідок цієї виборчої кампанії з восьми кандидатів-радикалів до Рейхсрату було обрано п'ять осіб: М. Лагодинського, Л. Бачинського, К. Трильовського, П. Лаврука і В. Стефаніка. Загалом галицькі політичні сили здобули 26 депутатських місць. Із них УНДП отримала 18 мандатів, УРП – 5 і УСДП – 1, русофіли – 2 (Вибори..., 21.06.1911: 4; Вибори..., 3.07.1911: 5–6; По першій голосованню, 1911: 2–3; По другій голосованню, 1911: 2–3; По третій голосованню, 1911: 3; Паска, 2017: 348; Михальський, 2002: 131).

За даними газети «Діло», на території Східної Галичини за результатами виборів 1911 р. українські політичні сили отримали 470 018 голосів (69% від загального числа); в тому числі кандидати від УРП здобули 56 897 голосів (8,5% від загального числа). Водночас польські і єврейські політичні сили – 203 109 голосів (30%). У середовищі українських партій перше місце посідала УНДП (279 093 голосів і 59%), друге – УРП (56 897 голосів і 12%), третє – УСДП (15 558 голосів і 3%); русофіли отримали 118 470 голосів (18%). Порівняно з виборами 1907 р. спостерігалось загальне падіння підтримки українських політичних партій на користь польських та єврейських. На думку дослідника О. Сухого, такий стан речей був пов'язаний насамперед із посиленням втручання в хід виборчої кампанії зі сторони органів влади, які перебували під польським контролем, більшою кількістю зловживань і махінацій. Важливе значення мало також зростання авторитету Народно-демократичної партії Польщі на чолі з Романом Дмовським та прагнення поляків закріпити свої позиції у Східній Галичині. Незначне падіння абсолютних і відносних цифр голосів, відданих за УРП, можна пояснити меншою активністю партії під час передвиборчої кампанії, браком фінансування, міжособистісними конфліктами всередині УРП (у 1910 р. – загострився конфлікт між К. Трильовським і тодішнім

головою УРП Л. Бачинським, що призвів до відмови останнього від керівництва партією). Тим не менше навіть у таких складних умовах, незважаючи на зменшення кількості голосів, відданих за радикалів, партія вдалося провести до Державної Ради навіть більше депутатів, ніж у 1907 р. (тоді від УРП до парламенту було обрано трьох представників, а саме Л. Бачинського, К. Трильовського і М. Лагодинського) (Лозинський, 1911: 1–2; Сухий, 1999: 178–180; Про що радив..., 1912: 3–4, Справозданє з 21. з'їзду..., 1910: 3).

Увійшовши до Рейхсрату, депутати-радикали створили власний Український радикальний клуб, який очолив М. Лагодинський. Заступником було обрано К. Трильовського, а секретарем – Л. Бачинського. Таке рішення було спричинене непорозуміннями між УРП і УНДП. Радикали критикували націонал-демократів за їх намагання співпрацювати з урядовими колами Австро-Угорської монархії. Однак із метою запобігання остаточного роз'єднання української парламентської фракції радикали увійшли до Українського парламентського союзу на чолі із членом УНДП Костем Левицьким. До складу цього об'єднання крім націонал-демократів і радикалів входили також депутати від Північної Буковини (Український радикальний клуб, 1911: 2; Binder, 2005: 481–482; Королько, Паска, 2017: 94).

Висновки. УРП відзначилася активною участю у виборах 1911 р., які проводилися вдруге на основі нового виборчого закону. Під час цієї виборчої кампанії УРП зробила спробу поширити свій вплив на теренах Східної Галичини: кандидатів-радикалів було висунуто у восьми округах. З метою проведення до парламенту якомога більше своїх представників УРП проводила активну передвиборчу агітацію. Основними формами ведення радикалами передвиборчої кампанії були організація народних віч та випуск партійного друкованого органу – газети «Громадський голос». На сторінках часопису друкувалися виборчі замітки, програми депутатів-радикалів, подавалася інформація про передумови, хід та наслідки цих виборів. Ядром електоральної бази УРП були селянство та сільська інтелігенція. Найвищий рівень підтримки радикалів спостерігався на Покутті та Гуцульщині, особливо в Коломийському, Товмацькому, Городенківському, Надвірнянському, Косівському та Станіславівському повітах. Під час виборів 1911 р. спостерігалось незначне зменшення популярності УРП, що було спричинено внутріпартійними непорозуміннями, фінансовими труднощами та зниженням ентузіазму серед пересічних членів партії. За результатами виборів УРП напередодні Першої світової війни з електоральним ядром 8,5% виборців краю була другою за впливовістю українською політичною силою Східної Галичини після УНДП.

Список використаних джерел:

1. Баран А. Виборче законодавство Австрійської (Австро-Угорської) монархії 1848–1918 р. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 4. С. 54–57.
2. Баран А. Діяльність депутатів-українців в австрійському парламенті (1897–1918) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». Львів, 2013. 195 с.
3. Берім ся до виборчої боротьби! *Громадський голос*. 20 квітня 1911. Ч. 17–18. С. 2.
4. Вибори в Східній Галичині. *Діло*. 21 (8) червня 1911. Ч. 135. С. 4.
5. Вибори в Східній Галичині. *Діло*. 3 липня (20 червня) 1911. Ч. 146. С. 5–6.
6. Виборчий рух. *Свобода*. 2 червня 1911. Ч. 27. С. 7.
7. Виборчий рух. *Свобода*. 8 червня 1911. Ч. 28. С. 4.
8. Відозва до наших селян виборців! *Громадський голос*. 5 квітня 1911. Ч. 14. С. 1.
9. Данилович С. Чого хочуть радикали? *Громадський голос*. 8 травня 1911. Ч. 23. С. 1.
10. Данилович С. Чого хочуть радикали? *Громадський голос*. 8 червня 1911. Ч. 28. С. 2–4.
11. З виборчого руху. *Громадський голос*. 20 квітня 1911. Ч. 17–18. С. 3.
12. З виборчого руху. *Громадський голос*. 27 квітня 1911. Ч. 19–20. С. 5.
13. З виборчого руху. *Громадський голос*. 1 травня 1911. Ч. 21. С. 1–2.
14. З виборчого руху. *Громадський голос*. 8 травня 1911. Ч. 23. С. 3.
15. З виборчого руху. *Громадський голос*. 18 травня 1911. Ч. 25. С. 4–5.
16. З виборчого руху. *Громадський голос*. 25 травня 1911. Ч. 26. С. 5.
17. З виборчого руху. *Громадський голос*. 8 червня 1911. Ч. 28. С. 7.
18. З виборчого руху. *Громадський голос*. 12 червня 1911. Ч. 29. С. 2–4.
19. З виборчого руху. *Громадський голос*. 14 червня. Ч. 30. С. 2–5.
20. З виборчого руху. *Громадський голос*. 21 червня 1911. Ч. 31. С. 4.
21. Засіданє тіснійшого Заряду радикальної партії. *Громадський голос*. 5 квітня 1911. Ч. 14. С. 2.
22. Королько А. Участь Василя Стефаніка у діяльності Української радикальної партії в Галичині наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2014. Вип. 41. С. 76–84.
23. Королько А., Паска Г. Депутатська діяльність Лева Бачинського у австрійському парламенті. *Науковий вісник Чернівецького університету імені Юрія Федьковича : Історія*. 2017. № 2. С. 92–96.
24. Королько А., Яковлев Ю. Участь «Покутської трійці» в діяльності УРП у Галичині наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. *Науковий вісник Чернівецького університету. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини*. 2014. Вип. 684–685. С. 36–52.
25. Лозинський М. Виборча статистика. *Діло*. 24 (11) червня 1911. Ч. 138. С. 1–2.
26. Макух І. На народній службі. Спогади. Київ, 2001. 572 с.
27. Михальський Ю. Польські політичні партії та українське питання в Галичині на початку ХХ століття (1902–1914). Львів, 2002. 166 с.

28. Наші радикальні кандидатури. *Громадський голос*. 14 червня 1911. Ч. 30. С. 5.
29. Новинки. *Громадський голос*. 25 травня 1911. Ч. 26. С. 6.
30. Паска Г. Участь Лева Бачинського у передвиборчих кампаніях 1907 і 1911 рр. до австрійського парламенту. *Галичина. Науковий і культурно-просвітний краєзнавчий часопис*. 2017. Ч. 29–30, С. 343–349.
31. Паска Г. Лев Бачинський: творець соборності України. Торонто–Львів, 2019. 244 с.
32. По другім голосованню. *Громадський голос*. 28 червня 1911. Ч. 32. С. 2–3.
33. По першім голосованню. *Громадський голос*. 21 червня 1911. Ч. 31. С. 2–3.
34. По третім голосованню. *Громадський голос*. 5 липня 1911. Ч. 33. С. 3.
35. Про наші кандидатури. *Громадський голос*. 20 квітня 1911. Ч. 17–18. С. 2.
36. Про що радив радикальний з'їзд у Львові? *Громадський голос*. 17 січня 1912. Ч. 3. С. 3–4.
37. Радикальна – а національно-демократична програма. *Громадський голос*. 8 травня 1911. Ч. 23. С. 1.
38. Радикальна – а національно-демократична програма. *Громадський голос*. 18 травня 1911. Ч. 25. С. 3–4.
39. Радикальний кандидат. *Свобода*. 26 травня 1911. Ч. 26. С. 5.
40. Радикальні кандидатури. *Громадський голос*. 20 квітня 1911. Ч. 17–18. С. 1.
41. Справоздане з 21. з'їзду української радикальної партії. *Громадський голос*. 28 грудня 1910. Ч. 52. С. 3.
42. Сухий О. Галичина : між Сходом і Заходом. Нарис історії XIX – початку XX ст. Львів, 1999. 226 с.
43. Український радикальний клуб. *Громадський голос*. 19 липня 1911. Ч. 35. С. 2.
44. Федик Л. Права культура учасників виборчого процесу у Східній Галичині кінця XIX – початку XX ст. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: Журнал. Серія Право*. 2018. 5 (17). С. 53–59.
45. Чи посол може бути невчений? *Свобода*. 16 червня 1911. Ч. 31. С. 2.
46. Яковлев Ю. Діяльність Миколи Лагодинського в Українській радикальній партії на початку XX ст. *Галичина. Науковий і культурно-просвітний краєзнавчий часопис*. 2014. Ч. 25–26. С. 72–87.
47. Binder H. Galizien in Wien: Parteien, Wahlen, Fraktionen und Abgeordnete im Übergang zur Massenpolitik. Wien, 2005. 741 s.
48. Tomczyk R. Radykałowie i socjaldemokraci. Miejsce i rola w polityce w ukraińskim obozie narodowym w Galicji 1890–1914. Szczecin, 2007. 670 s.

References:

1. Baran A. (2014), Vyborche zakonodavstvo Avstriiskoi (Avstro-Uhorskoj) monarkhii 1848–1918 r. [Electoral legislation of the Austrian (Austro-Hungarian) monarchy of 1848–1918]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. № 4, pp. 54–57. [in Ukrainian].
2. Baran A. (2013), Diialnist deputativ-ukraintsiv v avstriiskomu parlamenti (1897–1918): dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.01 – Teoriia ta istoriia derzhavy i prava; istoriia politychnykh i pravovykh uchen [Activities of Ukrainian Deputies in the Austrian Parliament (1897–1918)] (Candidate's thesis). Lviv, 195 pp. [in Ukrainian].
3. Berim sia do vyborchoi borotby! (1911, April 20). [Let's start the election campaign!]. *Hromadskiy holos*, issue 17–18, p. 2. [in Ukrainian].
4. Vybery v Skhidnii Halychyni. (1911, June 21 (8)). [Elections in Eastern Galicia]. *Dilo*, issue 135, p. 4. [in Ukrainian].
5. Vybery v Skhidnii Halychyni. (1911, July 3 (June 20)). [Elections in Eastern Galicia]. *Dilo*, issue 146, pp. 5–6. [in Ukrainian].
6. Vyborchyi rukh. (1911, June 2). [Electoral Movement]. *Svoboda*, issue 27, p. 7. [in Ukrainian].
7. Vyborchyi rukh. (1911, June 8). [Electoral Movement]. *Svoboda*, issue 28, p. 4. [in Ukrainian].
8. Vidozva do nashykh selian vybortsiv! (1911, April 5). [Appeal to Our Peasant Voters!]. *Hromadskiy holos*, issue 14, p. 1. [in Ukrainian].
9. Danylovykh S. (1911, May 8), Choho khochut radykaly? [What do radicals want?]. *Hromadskiy holos*, issue 23, p. 1. [in Ukrainian].
10. Danylovykh S. (1911, June 8), Choho khochut radykaly? [What do radicals want?]. *Hromadskiy holos*, issue 28, pp. 2–4. [in Ukrainian].
11. Z vyborchoho rukhu. (1911, April 20). [From the Election Movement]. *Hromadskiy holos*, issue 17–18, p. 3. [in Ukrainian].
12. Z vyborchoho rukhu. (1911, April 27). [From the Election Movement]. *Hromadskiy holos*, issue 19–20, p. 5. [in Ukrainian].
13. Z vyborchoho rukhu. (1911, May 1). [From the Election Movement]. *Hromadskiy holos*, issue 21, pp. 1–2. [in Ukrainian].
14. Z vyborchoho rukhu. (1911, May 8). [From the Election Movement]. *Hromadskiy holos*, issue 23, p. 3. [in Ukrainian].
15. Z vyborchoho rukhu. (1911, May 18). [From the Election Movement]. *Hromadskiy holos*, issue 25, pp. 4–5. [in Ukrainian].
16. Z vyborchoho rukhu. (1911, May 25). [From the Election Movement]. *Hromadskiy holos*, issue 26, p. 5. [in Ukrainian].
17. Z vyborchoho rukhu. (1911, June 8). [From the Election Movement]. *Hromadskiy holos*, issue 28, p. 7. [in Ukrainian].
18. Z vyborchoho rukhu. (1911, June 12). [From the Election Movement]. *Hromadskiy holos*, issue 29, pp. 2–4. [in Ukrainian].
19. Z vyborchoho rukhu. (1911, June 14). [From the Election Movement]. *Hromadskiy holos*, issue 30, pp. 2–5. [in Ukrainian].
20. Z vyborchoho rukhu. (1911, June 21). [From the Election Movement]. *Hromadskiy holos*, issue 31, p. 4. [in Ukrainian].
21. Zasedanie tishniishoho Zariadu radykalnoi partii. (1911, April 5). [The Meeting of the Closer Committee of the Radical Party]. *Hromadskiy holos*, issue 14, p. 2. [in Ukrainian].
22. Korolko A. (2014), Uchast Vasylia Stefanyka u diialnosti Ukrainkoi radykalnoi partii v Halychyni naprykintsi XIX – na pochatku XX st. [Participation of Vasyl' Stefanyk in URP activity in Galicia in the late XIX – early XX centuries]. *Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*, issue 41, pp. 76–84. [in Ukrainian].

23. Korolko A., Paska H. (2017), Deputatska diialnist Leva Bachynskoho u avstriiskomu parlamenti. [Lev Bachynsky's Parliamentary Activity in the Austrian Parliament]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu imeni Yurii Fedkovycha: Istoriiia*, № 2, pp. 92–96. [in Ukrainian].
24. Korolko A., Yakovliev Yu. (2014), Uchast «Pokuttia Trinity» v diialnosti URP u Halychyni naprykintsi XIX – na pochatku XX st. [Participation of «Pokuttia Trinity» in URP activity in Galicia in the late nineteenth – early twentieth centuries]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu: Zb. nauk. prats. Istoriiia. Politychni nauky. Mizhnarodni vidnosyny*, issue 684–685, pp. 36–52. [in Ukrainian].
25. Lozynskiy M. (1911, June 24 (11)), Vyborkha statystyka. [Election Statistics]. *Dilo*, issue 138, pp. 1–2. [in Ukrainian].
26. Makukh I. (2001), Na narodnii sluzhbi. Spohady. [In the Public Service. Memoirs]. Kyiv, 572 p. [in Ukrainian].
27. Mykhalskyi Yu. (2002), Polski politychni partii ta ukrainske pytannia v Halychyni na pochatku XX stolittia (1902–1914). [Polish Political Parties and the Ukrainian Question in Galicia in the Early Twentieth Century (1902–1914)]. Lviv, 166 p. [in Ukrainian].
28. Nashi radykalni kandydaty. (1911, June 14), [Our Radical Candidates]. *Hromadskiy holos*, issue 30, p. 5. [in Ukrainian].
29. Novynky. (1911, May 25), [Novelties]. *Hromadskiy holos*, issue 26, p. 6. [in Ukrainian].
30. Paska H. (2017), Uchast Leva Bachynskoho u peredyvborchkykh kampaniiakh 1907 i 1911 rr. do avstriiskoho parlamentu. [Lev Bachynsky's Participation in the Election Campaigns of 1907 and 1911 to the Austrian Parliament]. *Halychyna. Naukovyi i kulturno-prosvitnii kraieznavchyi chasopys*, issue 29–30, pp. 343–349. [in Ukrainian].
31. Paska H. (2019), Lev Bachynskiy: tvorets sobornosti Ukrainy. [Lev Bachynsky: the Creator of the Unity of Ukraine]. Toronto–Lviv, 244 p. [in Ukrainian].
32. Po druhim holosovanii. (1911, June 28). [After the Second Voting]. *Hromadskiy holos*, issue 32, pp. 2–3. [in Ukrainian].
33. Po pershim holosovanii. (1911, June 21). [After the First Voting]. *Hromadskiy holos*, issue 31, pp. 2–3. [in Ukrainian].
34. Po tretim holosovanii. (1911, July 5). [After the Third Voting]. *Hromadskiy holos*, issue 33, p. 3. [in Ukrainian].
35. Pro nashi kandydaty. (1911, April 20). [About Our Candidates]. *Hromadskiy holos*, issue 17–18, p. 2. [in Ukrainian].
36. Pro shcho radyv radykalnyi zizd u Lvovi? (1912, January 17). [What Did the Radical Congress in Lviv Advise?]. *Hromadskiy holos*, issue 3, pp. 3–4. [in Ukrainian].
37. Radykalna – a natsionalno-demokratychna programa. (1911, May 8). [Radical and National-democratic Programs]. *Hromadskiy holos*, issue 23, p. 1. [in Ukrainian].
38. Radykalna – a natsionalno-demokratychna programa. (1911, May 8). [Radical and National-democratic Programs]. *Hromadskiy holos*, issue 25, pp. 3–4. [in Ukrainian].
39. Radykalnyi kandydat. (1911, May 26). [Radical Candidate]. *Svoboda*, issue 26, p. 5. [in Ukrainian].
40. Radykalni kandydaty. (1911, April 20). [Radical Candidates]. *Hromadskiy holos*, issue 17–18, p. 1. [in Ukrainian].
41. Spravozdanie z 21. zizdu ukrainskoi radykalnoi partii. (1910, December 28). [Report from the 21st Congress of the Ukrainian Radical Party]. *Hromadskiy holos*, issue 52, p. 3. [in Ukrainian].
42. Sukhyi O. (1999), Halychyna : mizh Skhodom i Zakhodom. Narys istorii XIX – pochatku XX st. [Galicia: between East and West. Essay on the History of the XIX – Early XX Centuries]. Lviv, 226 p. [in Ukrainian].
43. Ukrainskyi radykalnyi klub. (1911, July 19). [Ukrainian Radical Club]. *Hromadskiy holos*, issue 35, p. 2. [in Ukrainian].
44. Fedyk L. (2018), Pravova kultura uchasykiv vyborchoho protsesu u Skhidnii Halychyni kintsia XIX – pochatku XX st. [Legal Culture of Participants in the Electoral Process in Eastern Galicia in the Late 19th – Early 20th Century]. *Naukovo-informatsiyni visnyk Ivano-Frankivskoho universytetu prava imeni Korolia Danyla Halytskoho: Zhurnal. Seriiia Pravo*. Ivano-Frankivsk, issue 5 (17), pp. 53–59. [in Ukrainian].
45. Chy posol mozhe buty nevchenyi? (1911, June 16). [Can an Ambassador Be Ignorant?]. *Svoboda*, issue 31, p. 2. [in Ukrainian].
46. Iakovliev Yu. (2014), Diialnist Mykoly Lahodynskoho v Ukrainiskii radykalnii partii na pochatku XX st. [Mykola Lagodynsky's Activity in the Ukrainian Radical Party in the Early 20th Century]. *Halychyna. Naukovyi i kulturno-prosvitnii kraieznavchyi chasopys*, issue 25–26, pp. 72–87. [in Ukrainian].
47. Binder H. (2005), Galizien in Wien: Parteien, Wahlen, Fraktionen und Abgeordnete im Übergang zur Massenpolitik. [Galicians in Vienna: Parties, Elections, Parliamentary Groups and Members of Parliament in Transition to Mass Politics]. Wien, 741 p. [in German].
48. Tomczyk R. (2007), Radykałowie i socjaldemokraci. Miejsce i rolalewicy w ukraińskim obozie narodowym w Galicji 1890–1914. [Radicals and Social Democrats. The Place and the Rollers in the Ukrainian National Camp in Galicia 1890–1914]. Szczecin, 670 p. [in Polish].